

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Schwartz, Athalia.; drøftet af Athalia Schwartz.

Skal jeg sætte min Datter i Skole? : Et
Spørgsmaal

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : F.H. Eibe, 1859

Fysiske størrelse | Physical extent:

34 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

A. Schwartz

Skal jeg sætte min
Datter i Skole

1859

15₁-136-8⁰⁰

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130023742595

Skal jeg sætte min Datter i Skole?

Et Spørgsmaal,

drøftet af

Athalia Schwarz.

Kjøbenhavn.

Forlagt af F. H. Eibe.

Thieles Bogtrykkeri

15, - 136.

Skal jeg sætte min Datter i Skole?

Et Spørgsmaal,

drøftet af

Athalia Schwarb.

Kjøbenhavn.

Forlagt af F. H. Eibe.

Thieles Bogtrykkeri.

1859.

Skal jeg sætte min Datter i Skole? Dette er et Spørgsmaal, som fra Tid til anden fornyes, rigtignok kun for atter at stilles i Bero. Saaledes vil det vel sagtens ogsaa nok gaae denne Gang, Sagen vil synke hen, og er der blevet en Braad tilbage, saa vil Ingen gjøre sig den Uleilighed at trække den ud. De fleste tænke: „Der er vel Noget i det, der er sagt mod Skolen, men den er nu engang et nødvendigt Onde,“ de vedblive at sætte deres Døttre i Skole, men ansee paa samme Tid Skolen for en skadelig Institution, der burde affaffes, en ikke sjelden Inconsequens. Det, synes mig, burde dog ikke ssee. De udtalte Anklager bør drøftes; ere de uretfærdige, bør de vises tilbage til deres Intet, ere de retfærdige, bør der tages Hensyn til dem.

Der er ganske vist Noget iveien med den kvindelige Opdragelse; paa den ene Side gjør Fruentimmeret paa flere og forskjellige Maader Fordring paa en

rummeligere og uafhængigere Stilling i Samfundet, paa den anden vises hun tilbage til Hjemmet ene og alene. Den Ene forlanger, at hun først og fremmest skal være Borgerinde, den Anden, at hun udelukkende skal være Huusmoder. Her paastaar Een, at man forsømmer hendes Underviisning, og at hendes Kundskaber ere for faae og for overfladiske, her foreslaaer en Anden, at hun skal Intet lære, for at hun i Sandhed ene og alene kan hellige sig Huset, og maaskee kommer der imidlertid en Tredie til, og fremsætter den Paastand, at hun baade lærer for Lidt og for Meget. Jeg troer, at Alle have Ret, at Qvinden intet Exklusivt bør være, men baade det Ene og det Andet.

Det er uimodsigeligt, at Qvinden skal være Huusmoder, Mandens Hustru, Børnenes Moder, det er hendes første og fornemste Bestemmelse; men hun er tillige et Menneske ligesaavel som Manden, og kan forlange Deel i al den Kundskab, der udvikler og fuldkommengjør Mennesket. Kundskaben uddanner Personligheden, og selv om Qvinden heri Livet kan nøies med at gaae op i Mandens Virken, kan dette være hende nok i et andet Liv, hvor der ikke ægtes eller tages tilægtes? Mandens Uddannelse stæer dog ikke for dette Liv alene, hverken hos Mand eller

Kvinde. Ligesom Manden er Borger i Staten, er
 Kvinden Borgerinde, og den lille Kreds, hvori hun
 som Huusmoder virker, er ikke en isoleret Indretning,
 bestemt til Afslutte og Opholdssted for hende, men en
 Deel af Staten; thi Staten bestaaer af Familier.
 Vi ere jo ikke Tyrker. Det kan ikke være Staten
 ligegyldigt, om dens Fruentimmer henleve Livet i en
 Ubidenhedstilstand, der gjør dem usiktede til at fatte
 og tjene Statens Interesser; thi disse Fruentimmer
 skulle opdrage dens Borgere, og til at opdrage hører
 noget Mere end at føde, pleie og klæde. Og affect
 fra Statens Interesser, hvor er den Mand, der ikke
 ønsker i sin Hustru at finde et Væsen, hvem han ikke
 alene kan betroe sine Børn og sin Pengesækk, men
 ogsaa sine Tanker, Forhaabninger og Duffer? Stiller
 man endelig det huuslige Liv saa høit, at man vil til-
 raade at renoncere paa den intellectuelle Udvikling,
 hvortil ethvert Menneske dog bør nyde Afgang efter
 sin Begavelse, saa troer jeg dog, at det er en Mis-
 forstaaelse, naar man mener, at et Fruentimmer bliver
 mindre duelig til sit Kald som Huusmoder, fordi
 hun erhverver sig Kundskaber og Aandsdannelse; jeg
 troer tværtimod, at hendes Indsigt voexer med Kund-
 skaben, af hvad Art den end er, og at jo ædlere
 Anskuelser, hun erhverver sig om sit Kalds Vigtighed,

jo lettere ville de Dpoffrelser falde hende, der ere nødvendige til hendes Pligters Opfyldelse.

Men det er dog et Spørgsmaal, om man kan opstille den Bestemmelse, at Qvinden skal være Huusmoder, som en Regel for Alle, og om man uden Videre bør mene, at hendes hele Tilværelse er forfeilet, naar hun ikke bliver det, eller naar hun ønsker at tilegne sig nogle af de Rettigheder, Manden hidtil har anseet for sin udelukkende Eiendom. Herbert Spencer siger: „Righeden kjender ingen Forskjel paa Kjønn; i dens Ordbog maa Ordet Menneske forstaaes i en almindelig og ikke i en speciel Betydning. Loven om lige Frihed for Alle maa aabenbart kunne anvendes paa hele Menneskeslægten — den qvindelige saavel som den mandlige Deel. Den samme umiddelbare Slutning, der fastsætter denne Lov for Mændenes Bedkommende, maa have samme Vægt med Hensyn til Qvinderne; thi det moralske Begreb, der stiller Manden i Forhold til denne Lov, er ligesaavel tilstede for Qvinden; derfor maae de forffjellige Rettigheder, som kunne uledes af den, tilkomme begge Kjønn ligemeget.“ Og længer hen i sin læseværdige Afhandling*) siger samme Forfatter: „Det er alligevel

*) Afhandlingen findes i „Fædrelandets“ Feuilleton for 1855, Nr. 355.

fortalt os, „at Qvindens Bestemmelse er Huuslighed, at hendes Character og Stilling ikke tillade hende at tage Deel i Afgjørelsen af offentlige Spørgsmaal, — at Politiken er over hendes Sphære?“ Men derved reiser det Spørgsmaal sig: Hvo skal sige, hvad der er hendes Sphære? Hos nogle Folkelag er det et Lastdyrs, som skal bære Byrder, trække Brænde hjem fra Skoven, og gjøre enhver Ting, som er ringe og uøjsommelig. I Slavelandene er det indenfor Qvindens Sphære at arbejde Side om Side med Mænd under Fogdens Pidsfsnært. Skriverembeder, Casfererembeder og andre ansvarsfulde Forretningsbestillinger ere indbefattede i hendes Sphære i det nyere Frankrig, medens paa den anden Side en ægyptisk eller tyrkisk Dames Sphære neppe strækker sig en Tomme udenfor Haremets Mure. Hvo vil nu sige, hvad der virkelig er Qvinderens Sphære? Da Menneffeslægtenes Sæder afveyle saameget, lad os da høre, hvorledes det skal vi ses, at den Sphære vi anvise hende, er den sande, at de Grændser, vi have sat den qvindelige Virksomhed, netop ere de rette Grændser.“

Og ligesom her er spurgt: „Hvad er da Qvindens Sphære?“ saaledes kan man ogsaa med Rette spørge: „Hvad er da Huusmoderens Kald?“ Det

er en høist eensidig Betragtning af det, at hun nødvendigviis skulde maatte være en virksom Deeltager i Alt, hvad der udfordres til Huusholdningens Detail, f. Ex. at vadske, skure, koge, spinde, væve o. s. v. Disse ere Fordringer til Huusmoderen, der forandre sig med hvert Aarhundrede, og de ere kun relative Betingelser for at være en god Huusmoder. Man siger jo rigtignok, at Adam pløiede og Eva spandt; men jo bedre det menneskelige Samfund forstaaer at vurdere, hvormeget Mere der forholdsviis kan udrettes ved Kræfternes Forening, jo mere Assoциацииisaanden ved en tiltagende Civilisation udvikler sig, jo mere maa hiin Forestilling om en Huusmoders Pligter forsvinde. Det vilde f. Ex. umægtelig være fordeelsagtigt i oeconomisk Henseende, om flere Familier sloge sig sammen, og tilberedte deres Spise i een Gryde ved samme Ild og med samme Arbeidskraft, hvorved der baade vilde spares paa Indkjøbspriis, Tilberedelsesomkostninger og Tid; skulde en Kone nu halsstarrigen holde fast ved den gamle Maneer, naar hendes Familie var vel tjent med denne Forandring, blot for at hun kunde være Huusmoder i den Forstand, at hun uafsladelig støiede om i sit Huus? En Huusmoders Tanker maa være allevegne i hendes Huus, hendes Person behøver ikke at være det. Et

smukt Exempel paa hvilken ædlere og bedre Virkefreds, der er forbeholdt en Kone, der virkelig vil være sit Huses Moder, er Dronning Victoria i England, der opdrager en velartet Familie med uforstyrret Omhu, tiltrods for hendes Stillings Fristelser til at overlade denne Sag til Andre. Naar det derfor i vor Tid og vor Kreds for en stor Deel er blevet Skik at betrore Tyendet Huusholdningen, da er deri i og for sig selv intet Ondt, thi de mange huuslige Arbejder, der i forrige Dage optog Huusmoderens Tid, ere nu enten uhenfigtsmæssige eller betale sig ikke, og idet der hos Tyendet ventes og ofte findes en større Indsigt i de huuslige Færdigheder end forhen, er dette et glædeligt Beviis paa, at den aandelige og legemlige Arbeidskraft anvendes mindre ødselt, og at Huusmoderen, istedetfor at være Huset's hypperste Tyende, nu faaer Leilighed og Tid til at være dets Bestyrerinde og Børnenes Opdragerinde. Der er intet Ondt i, at vi mere og mere behandle vort Tyende som Ligemænd, at vi tillade dem med Trossab og Indsigt at raade over vor Eiendom, at vi betro dem vort Gods, og saaledes knytte dem til det Huus, de tjene. Ulykken er den, at vi ikke sørge for, at det skeer med hine Egenskaber: Trossab og Dygtighed, og at vi ikke benytte den Huusmoderen erhvervede

Fritid til noget Bedre end Lediggang og Forlystelser, og at den ofte tilbringes udenfor Hjemmet med Sladder og Løben om, hvorved Huusmoderen tilsidst selv bliver en Fremmed i Huset. Naar Børnene da sendes i Skole, kun for at de kunne være paa et sikkert Sted, da kan der vistnok ikke ventes mange gode Frugter; men hvad skulde der blive af disse Børn, hvis Skolen ikke var?

Man maa i det Hele være varsom med at opstille det som en ufravigelig Fordring til Kvinden, at hun skal være Huusmoder, det vil sige, indgaae Høgtæft. Det er en Fordring, som hun paa Grund af sit Forhold til Staten kun er altfor tilbøielig til at gaae ind paa. Staten har saagodtsom udelukkende henviist hende til denne Art af Forsørgelse, og opnaaer hun den ikke, maa hun finde sig i Følgerne, der ramme hende uden hendes egen Skyld, hvilket ikke kan siges om Manden, der ikke vil erhverve sig nogen Stilling. Der gives kun meget faae Udveje for hende til at fortjene sit Udkomme, naar hun ikke har ganske særdeles Rundskaaber eller en særegen Begavelse; det ligger da Familiefaderen meget nær at sikkre den Datter, han ingen Formue kan efterlade, en nogenlunde taalelig Stilling ved at lade hende uddanne til Lærevinde. Dette er ogsaa det eneste

Børn, han kan give hende mod Nødvendigheden af at indgaae et Ægteskab, der ikke grunder sig paa Sympathie og Kjærlighed, men paa Frygt for en uforsørget Fremtid. Drøftet om at sikke sig en anstændig Forsørgelse er den store Brøst, hvorunder hele det qvindelige Samfund lider i vor Tid, og det er den, der føder slette og ligegyldige Ægteskaber, Familier uden Sammenknytningsbaand, moralsk og intellectuel Elendighed i alle dens Nuancer, og endelig umættelig Higen efter Luxus og Forlystelse, for at forgylde den huuslige Tomhed. Maaskee man endogsaa i den tiltagende Overflod af Lærerinder, baade onde og gode, tør see en respectabel Stræben for at bøde paa denne Forkeerthed. Kan man undre sig, om en Kone, der er indtraadt i Ægteskabet af denne Grund, kun har Lyst til at dele det Gode og ikke det Onde med Manden, at hun forlanger al den udvortes Herlighed, hvorfor hun folgte sig, da hun giftede sig med Sølvskeppotten, Sølvgæsterne, de fløielsbetrufne Meubler og „Alt hvad der passer sig for hendes Stand?“ — „En Hytte og hans Hjerte“ ere ganske vist meget lavt i Priis i vore Dage, og man maa snarere prise end dable vor Tids moralske Aand, naar disse Forbindelser ikke have værre Følger end hine. Og naar man saa seer hen til den Armod,

Forladthed, Fortrykthed og Ringeagt, der i Reglen er den ugifte Piges Lod, da kan man desværre kun beklage, men ikke fordømme den almindelige Trang til at gjøre Egtteskabet til en Forsørgelsesanstalt. Gaves der derimod for Fruentimmeret blot nogle om end nok saa tarvelige Udveie til at tjene sit Brød i en selvstændig Stilling, da vilde det hele Samfund være bedre tjent. Der er nylig udkommet en Bog af en halvtjyds eller snarere trekvarttjyds Dame, Dorothea Valentiner, der indeholder endeel Strøtanter om denne Gjenstand — en Bog, der paa Grund af sin Affectation, Forfruenthed og halve Kundskab til Sagen helst maatte have været uoversat, og endnu hellere udfreven; thi det er saadanne Udtalelser, der udbrede og bestyrke den Mening, at Institutbestyrerinder ikke ere normale Mennesker — og denne opstiller rigtignok en ganske anden Marsag til at saamange unge Piger blive Lærerinder, nemlig Nydelsessyge; forholder det sig rigtigt, da maa jeg gratulere Lærerindestanden i det hellige romerske Rige; thi heri Landet troer jeg ikke, at Noget skal blive Lærerinde af Nydelsessyge. Dog, der findes flere Curiosa i denne lille Bog.

Men, vil man maaskee indvende, det Fruentimmer, der ikke gifter sig, forfeiler sin af Naturen

givne Bestemmelse, hun bør derfor gifte sig, hvad enten det skeer af Kjærlighed eller Beregning. Skulde dette Raisonnement være rigtigt, da maatte Qvinden ikke som Manden have foruden sit specielle qvindelige Kald ogsaa en almeenmenneskelig Bestemmelse; jeg seer her aldeles bort fra det for den qvindelige Følelse Optrædende i et Ægteskab af Beregning. Skulde hun da ikke have sin Andeel i den aandelige Udvikling, der engang skal fortsættes uafhængig af dette Livs særegne Forpligtelser, og har Nogen Ret til at tilbagevise hende inden den huuslige Kreds Stranker, og endogsaar foreslaae at holde hende i en jevn Uvidenhedstilstand*), for at hun ikke skal støde an mod Snerperiets Fordomme? Det Eneste, der kunde tale til Fordeel for et saadant Forslag, var, at vore Olde- og Bedstemødre, der havde færre Kundskaaber, vare langt mere huuslige; men som jeg alt har bemærket, excellerede de fornemmelig i den udbortes, iøinesaldende Huuslighed, og de vare derfor ikke bedre Huusmødre. Den ene Tid har sikkert Feil tilfældes med de andre, det er kun Methoden, der er forskjellig. Men selv om saa var, det bliver dog en Umulighed at dreie Tidens Hjul tilbage, og troe, at man kan

---

*) See Ugentlige Blade Nr. 16, Pag. 192.

tilveiebringe en sunden Tids Fortrin, blot ved at tilegne sig dens Feil.

Thi det var en Feil ved det forgangne Aarhundrede, at den qvindelige Underviisning i Reglen forsømtes, og at Qvinden henvistes til en snæver, huuslig Kreds, hvor Tumblepladsen for hendes Aand var for indskrænket; thi vi ere dog vel alle enige om, at et Fruentimmer kan være ligesaa begavet i intellectuel Henseende som en Mand. At ville nægte Fruentimmeret Udgang til hendes Tids Oplysning, er kun en Levning af et forsvundent Barbari, og vor Tid føler Trang til aldeles at udrydde dette; af denne Trang ere Skolerne udsprungne. Man kan være temmelig vis paa, at en Indretning, der findes i saa stor Mængde og Udstrækning, ikke indtager en fjendtlig Stilling til det almindelige Dnske.

Men, kan jeg jo alligevel spørge, skal jeg sætte min Datter i Skole? Om det endogsaa er Tidens Dnske at hjælpe sig paa denne Maade, maaskee taber hun dog Mere end hun vinder, og maaskee den hele Indretning er saaledes, at der Intet vindes, som det er værdt at vove Noget for. Udsættelserne ere visselig ikke ubetydelige: 1) Pigebørnene skulle daglig færdes paa Gaden, for at begive sig til Skolen, 2) Selskabet i Skolen er blandet, 3) Institutbestyrerinderne ere

ugifte, forstaae sig derfor ikke paa Opdragelsen, 4) i Skolen udbredes Emancipationsideer, 5) Undervisningen er uhensigtsmæssig og utilfredsstillende*).

Den første Udsættelse forekommer mig rigtignok høist besynderlig, da det jo vil være en reen Umulighed at forhindre, at Pigebørn komme paa Gaden, og blive sete af andre Mennesker. Jeg veed nok, at det i Tyrkiet ansees for uanstændigt, naar et Fruentimmer viser sig offentlig med blottet Ansigt; men i Europa har man aldrig været af denne Mening, og desuagtet har Moraliteten der været ligesaa stor som i Tyrkiet. Skulde man ansee Dyden for beskyttet ved slige Forholdsregler, kommer man tilfids til den Yderlighed at maatte holde skjult for de qvindelige Smaae, at der i Verden gives et Slags privilegerede Uhyrer, der kaldes Mænd. Resultatet blev da det Samme som i Digtet, hvor den lille Pige kun har seet een Mand, som Moderen oplyser hende om at være Fandens Fætter, hvorfor den Ville til sin Fødselsdag, da hun faaer Lov til at vælge sig en Foræring, kun begjærer „den lille Fandens Fætter.“ Jeg indseer imidlertid ikke, hvorledes Forældre, der ikke ville flytte til Beskytten af Byland,

---

*) See De Ugentlige Blade Nr. 16, Pag. 190.

skulle forhindre, at deres Døttre komme paa Gaden, og selv Mamas Nærværelse er jo ingen Garanti for, at de saa meget frygtede profane Blikke ikke skulle forstyrre Barnets Sindssro; for Blikke gives der ingen Synasledere. Selv om man er i Besiddelse af den, ifølge de nyeste Efterretninger*) til en Opdragelse saa nødvendige Have, kan man dog ikke lade den udenfor liggende By forblive et terra incognita for Barnet, og slap saa engang den Arme udenfor Have-muren, (der burde være skikkelig høi, og besat med solide Pallisader), hvo skulde da afværge den isaafald virkelige Fare? Faren for at gaae paa Gaden kan vistnok ikke være stor for et Barn, der bærende sine Bøger og andre nødvendige Rekviziter, og selv optagen af det forestaaende Arbeide, i al Ustyldighed begiver sig til Skolen; en anden Sag er det med de smaae Flaner, der udpyntede og med Hovedet fuldt af Let-sindighed gaae paa Gaden for at sees og beundres, og ikke for at gaae i Skole, for dem kan der maaskee være Fare. Dorothea Valentiner anbefaler som et Beskyttelsesmiddel mod Skolegangens Farer, at sætte Pigen i en Opdragelsesanstalt; men dette Raad bliver noget tvetydigt, da hun selv er Bestyrerinde

---

*) Dorothea Valentiners Skrift; Pag. 38.

af en Opdragelsesanstalt i Glückstadt, og hvorledes vil det være muligt at unddrage Pigebarnet al Offentlighed, selv om man fordømmer hende til et sandt Klosterliv? Der arbeides i flere af vore større Pigeinstituter paa at affasse den offentlige Examen, for en Deel vel af Magelighed, for Størstedelen vel for at smigre den ufornuftige Deel af Publicum, der finder det anstødeligt, at Pigebørn examineres i Fremmedes Nærværelse, — uagtet disse Fremmede kun ere Elevernes Forældre, — og som dog uden Betænkning paa et offentligt Val tillader enhver fremmed Mand, der kan betale sin Entree, at danske med dets unge Døttre. Confirmationen er og maa være en offentlig Handling, det er de Unges Bekjendelse for Menigheden, skal den da ogsaa afholdes for lukkede Døre, eller skal den unge Pige ogsaa ansee denne for en Profanation? Er den offentlige Examen dette, er Confirmationen det i endnu høiere Grad. For et Fruentimmer, hvad enten hun er ung eller gammel, gjælder det Ord i sin høieste Betydning, at for den Nene er Alting reent. Ogsaa jeg har derfor et Ord at sige enhver bekymret Moder, og der er Sandhed i det: Bevar Dit Barns Sind reent og dets Tanker og Følelser blufærdige, og lad det saa roligt gaae, hvorhen dets Vej fører det, der vandrer da en be-

ffjærmende Engel ved dets Side, ja, det vil ikke engang bemærke det Onde, der mulig kunde nærme sig det.

Af større Betydning er det blandede Selskab i Skolen, og dog kan det, der er sagt om det Foregaaende, for en stor Deel gjælde ogsaa om dette. Ingen Fader eller Moder kan holde sin Datter fra at komme i Berørelse med Livet, hun skal bevæge sig blandt Menneffene, i hvad Stilling hun saa kommer, og farligst af Alt er det, som har Nyhedens Interesse. Har hun ikke besøgt nogen Skole, vil hun træde ind i det ubekjendte Liv netop i den allerfarligste Alder, og Ingen kan da beregne, hvad Indflydelse de nye Indtryk ville have paa hende; er hun derimod i Barndommen, medens Sindet endnu er roligt og uforargeligt, vænnet til Omgangen med flere og forskjellige Personer, vil hun allerede have en lille Erfaring, der kan støtte og vejlede hende, og Beruelsen af det Nye og Ukjendte vil ikke opstaae saa let. Skulde hun ogsaa af og til modtage Indtryk i Skolen og af andre Børns Omgang, som ikke ere gavnlige, for en omhyggelig Moders Die ville de snart røbe sig, især naar Hjemmet er som det skal være, og hun vil let med varsom Haand kunne modarbejde dem. Det Samme vil dog blive Tilfældet

med Legefammerater, der ikke kunne undværes, og endelig, det er sørgeligt at sige det, de meest uopdragne Børn findes ingenlunde altid i de ringere Classer, det Omvendte er hyppigt Tilfældet. Man maa imidlertid erindre, at netop denne samlede Mængde af Børn er eet af Skolens Fortrin, det er Samkvæmmet med denne, der bevarer Pigebarnet for den uundgaaelige Ensidighed, der følger med Underviisningen i Hjemmet alene, og giver hende et friere Blik paa Livet. At der samles Mange i Skolerne er netop et Beviis paa det Gavnliges i Associationslysten; thi jo flere Deeltagere, jo større Maal kan naaes med ringere Midler. Ingen privat Familie formaaer dog, selv med meget stor Bekostning, at tilveiebringe det Antal gode Lærere og det Maal af Underviisning som vore gode Skoler; men dette gjælder jo rigtignok kun under den Forudsætning, at Rundskab er bedre end Uvidenhed. En god Disciplin i Skolen beskytter desuden den enkelte Elev mod mulig skadelig Indflydelse, og har uberegnelig Betydning for Børnenes Opdragelse, og Hjemmet bør søge sin Støtte i denne. Alene af den Grund er Skolebesøget uvrdeerligt for Barnet.

Men, siges der, „Institutbestyrerinderne ere fra først af gammel-kloge Børn, der proppes med Lærdom,

berøves deres ungdommelige Duft, der have opgivet at leve for at lære, de ere gamle og blive gamle, og da de ikke have ført et frist og normalt Liv med Alt hvad det fører med sig af Godt og Ondt, kunne de ikke med Sikkerhed staae som Ledere for de Ungres Uddannelse" *). Ja, hvis det forholdt sig saaledes, da vare Institutbestyrerinderne og Gouvernanterne visseelig nogle „Stakler“, som der med haanlig Medlidenhed siges i Artiklen; men Sagen forholder sig tillykke slet ikke saaledes. For det Første begynder Uddannelsen til Lærerinder, som Enhver kan indsee, ikke strax i Barndomsalderen, den indtræder sædvanligviis, naar Pigen har forladt Skolen og er confirmeret, i en af de saakaldte Dannelsesanstalter. Jeg, der har beskæftiget mig i sin Tid baade med Bestyrelsen af en Skole og en Dannelsesanstalt, kan med god Samvittighed forsikre, at der aldeles ingen Fare er for nogen „uhyre Proppen af Lærdom;“ thi vor Ungdom er i høi Grad magelig og forvænt, og har aldeles ingen Sands for alvorligt Arbejde, saa den risikerer hverken i Skolen eller i Dannelsesanstalten at blive gammel før Tiden af Lærdom, og man maa snarere beklage, at der blandt den store

---

*) See Ugentlige Blade Nr. 16, Pag. 189.

Sværm Gouvernanter, der i Aarenes Løb udsendes
 herfra Byen rundt om i Landet, ere saa saare faae,
 der have de blot nødvendige Kundskaber. Man maa
 her trøste sig med, at Noget er bedre end Intet.
 Hvad selve Institutbestyrerinderne angaaer, da have
 de vel en Examen at undergaae; men Forberedelsen
 til den kan hos et nogenlunde dannet Fruentimmer
 høist tage to Maaneder, saa den Prøve kan hendes
 Friskhed da nok bestaae, og hun behøver derfor ikke
 af den Grund at slaae sig fra Livet. Der er vist i
 det Hele taget ingen Fare for, at et Fruentimmer
 bliver til en Læsehest eller Bogorm, dertil har hun
 formegen Livlighed, formegen Lethed ved at lære af
 Livet, og hun er tillige af Naturen ikke tilbøielig til
 vedholdende Tænkning. Derimod vil jeg nok antage,
 at de fleste Fruentimmer have stor Tilbøielighed til
 „et frisk, normalt Liv;“ deres Phantastie er livlig,
 deres Følelser heftige og deres Modstandskraft kun
 ringe, naar det kommer til et vist Punct. Det vilde
 derfor ingenlunde være raadeligt at opmuntre Til-
 bøieligheden til et normalt Liv hos den unge Pige,
 eller fremstille dette for hende som den eneste Lykke,
 der burde opnaaes for enhver Priis, og det vilde
 da være ligesaa urigtigt at ansee det som en Mangel
 hos Institutbestyrerinden, at hun ikke har været gift.

Alligevel eksisterer der heri Byen en stor Deel i denne Retning normale Institutbestyrerinder, dog har jeg ikke hørt noget Institut, der bestyres af disse, roses fremfor de andre gode Instituter, hvoraf vistnok de bedste — maaskee undtagen Fru Bjerrings og Fru Lohmeyers — bestyres af ugifte Damer. Derimod har jeg fundet, at en normal Institutbestyrerinde med to, tre Smaa børn har været en meget uheldig Acquisition for en Skole, hvorpaa jeg ogsaa kunde anføre et Exempel. Det var vel ogsaa kun i en tilbagelagt Tid, at Lærere indene adskilte sig i Bæsen og Tale fra andre skikkelige Mennesker, tvertimod troer jeg, at man vil finde en sjøn Sandhed i de Ord, jeg her vil citere: „Derfor man kan foragte Lærers Kald, fjender man kun Lidet til det Behagelige i dette fortrolige Samkvem med Barndommen og i at bemærke de første Udtalelser af Barnets Følelser og Fornuft, samt i Tillokkelsen af den dybe Indslydelse, Læreren udøver over Ungdommens Tilbøieligheder og Tanker. Saa tillokkende er denne friske intellektuelle og moralske Atmosfære, at Intet i Verden kan skjænke en renere Nydelse, at den for sit Kald mindst begejstrede Lærer føler dens Trylleri, og den, som Naturen eller Studiet har givet et klart Begreb om sin høie Kaldelse, bliver den lykkeligste Dødelige under Opfyldelsen af

sine Pligter. Han uddeler i Virkeligheden kun Belgjerninger, og dersom han ikke i denne Verden høster al den Betsignelse, hvorpaa hans Opoffrelser have Krav, vil en bedre Verden belønne hans Stræben“ *). Hvad Dehlenschläger saa smukt siger, „at alle store Hjerter elske de hulde Smaae“, har især sin Anvendelse paa Kvinden; hvad enten hun er gift eller ei, rører det moderlige Instinct sig dog i hendes Bryst, og hendes Hjerte bøier sig villigt til den Fremmedes Barn, maaskee saameget stærkere, naar hun selv intet har.

Beskyldningen for, at Emancipationsideer udbredes i vore Pigeinstituter, er greben reent ud af Luften; der eksisterer, saavidt mig bekjendt — og jeg er dog ret vel bekjendt med disse Forhold — ikke eet eneste Institut heri Byen, hvori disse Ideer have nogen Talsmand. Den kvindelige Emancipation i dette Ords slette Betydning har kun fundet meget lidt Indgang heri Landet, hvor man er utilbøielig til at finde Behag i Extremen, og eksisterer der nogen Emancipationslyst hos Ungdommen, da er det kun den, der altid har eksisteret, naar Familielivet er slapt

*) Nouveau manuel des écoles primaires etc. Paris 1836. Chap. 49.

og ligegyldigt. Hvormeget Institutbestyrerinderne døie med at modarbeide disse Emancipationsideer, hører man kun altfor vel af de almindelige Klager over Hjemmets modstræbende Indflydelse og de absurde Forlangender, der udgaae fra det. Der gives saaledes Børn her i Byen, der gaae fra Skole til Skole, i uophørlig Berlen, blot fordi Forældrene ikke kunne finde eet Sted, hvor de kjære, elskværdige Smaa kunne blive emanciperede fra al Orden og Lydighed, og fremkomme Børnene med høirostede Meninger om alt Muligt, da kan man være ganske sikker paa, at de skylde Hjemmet disse og ikke Skolen. Det er i det Hele taget en saa almindelig Feil i vor Tid, at Folk udtale høirostede Meninger om hvad de slet ikke forstaae, at det vilde være urimeligt at vælte Skylden herfor over paa Pige-skolen.

Men, nu kommer Hovedanklagen: Underviisningen i Pigeinstitutterne er uhensigtsmæssig og utilfredsstillende. „Der læres paa engang for Meget og for Lidt“*). Dette forholder sig rigtigt, naar man ved „for Meget“ forstaaer for mange Ting. Jeg har alt engang før i Aaret 1852, da Hr. Professor Boë fik en pludselig Skræk for, at Pigebørns Hel-

---

*) Ugentlige Blade Nr. 16, Pag. 190.

bred led under den megen Lærdom, der bibragtes dem i Skolerne, udførlig udtalt mig om denne Sag, og vil til denne lille Piece henvise dem, der interessere sig for denne Gjenstands yderligere Drøftelse*). Sagen har siden den Tid ikke forandret sig; Underviisningsgjenstandenes Antal er det Samme, og de samme Fag ere fremherskende, en overdreven Sprogunderviisning optager en uforholdsmæssig Tid, og ukyndige Forældre lade sig endnu sætte Blaar i Dinene ved Beretninger om, at deres Børn lære at tale de fremmede Sprog i en Alder, hvor de endnu ikke kunne tale deres Modersmaal, og Skinnets maa bevares ved kunstige Midler. Men er dette Skolens Skyld? Skolen, der bestaaer af et stort Antal Børn, hvoraf hvert har sit eget Hjem, sin egen Kreds, maa lempe sig efter disse for at kunne være Skole; thi af eet eller to Børn kan den ikke bestaae. Det er Opinionen, der skaber gode eller flette Skoler. En Skole, der grunder sig paa faste og fornuftige Grundfætninger, egnede til at modarbejde Hjemmets feilagtige Opdragelse og falske Anskuelser, kan kun bestaae som en af Staten oprettet og beskyttet Indretning,

---

*) Hr. Professor Bochs Angreb paa Pigeskolerne, niere betragtet af Athalia Schwartz. Reizels Forlag. 1852.

og som saadan uafhængig af en ustadig Gunst. Statens Beskyttelse vilde give denne Mønsterfskole en sikker Eksistens, og drage Opmærksomheden hen paa den, og tillige skaffe den Tilgang, hvilket vilde blive umuligt at opnaae for en privat Skole, der ikke vilde rette sig efter Opinionen. Men have end vore Pigeinstituter denne undskyldelige Svaghed, bør dog Ingen være blind for deres roesværdige Bestræbelser for at bevare deres fornuftige Plan, selv naar de nødes til at imødekomme Publicums Onsker, og til saavidt muligt at afvende de Ulemper, der flyde af dettes Indblanding. Selv for at tilfredsstille de Forbringer, et latterligt Pruderi har fremkaldt, s. Ex. at en mandlig Lærer af sat Alder ikke kan lades alene med en Snees halvvoxne Piger, uden at overvaages af en qvindelig Oppasser, slyde de ingen Offre, og jeg tvivler paa, at Børnene nogensteds i Hjemmet nyde en humanere, fornuftigere og venligere Behandling.

Bekreidelsen for at Skolen ikke er, hvad den bør være, maa altsaa vises tilbage til Hjemmet, der langtfra at virke med Skolen til samme Maal, tvinger denne ud paa en Afvei, og søger at banlyse det Alvor, hvormed Underviisningen burde drives. Om vort Huuslivs mange mangelfulde Sider er der alt i den

oftere omtalte Artikel i Ugentlige Blade sagt saamange gode og sande Ting; at jeg ikke videre skal berøre dette Thema. Jeg troer kun, at den Familie-fader, der ønsker sin Datter opdraget, ikke alene til en fornuftig Kvinde, men ogsaa til et fornuftigt Menneske, skal ikke forsømme at sætte hende i en Skole, selv om der ikke skulde findes Andet end en maadelig Skole i hans By.

Men ligesaa gavnlig som Skolen er for Pigens Udvikling og Opdragelse, ligesaa skadelig er Opdragelsesanstalten eller det saakaldte Pensionnat, naagt det ikke længer indtager den Hædersplads, som det indtog i ældre Tider. Dengang kunde en rigtig Opdragelse kun fuldendes, naar Døttrene sendtes ud af Huset til et Pensionnat, der stod i Ry. I Opdragelsesanstalten er Skolen blevet til det eneste Hjem, og da Skolens og Hjemmets Disciplin ifølge deres Natur maa være høist forskjellige, ligger det udenfor menneskelig Evne at bewirke, at de samme Omgivelser, der om Formiddagen ere Skole, om Eftermiddagen kunne være Hjem. Enten maa Skolen ophøre at være Skole, eller ogsaa, hvilket bliver det sædvanlige Resultat, Hjemmet bliver Skole, eller i bedste Tilfælde bliver det dog kun et tarveligt Surrogat for det virkelige Hjem. Ligesaa urigtigt det er

for tilde at gjøre Barnet bekendt med, at der be-
 væger sig et strengere, fordringsfuldere og alvorligere
 Liv udenfor dets Hjem, ligesaa urigtigt er det for
 tidligt at berøve det Hjemmets Mildhed, den moder-
 lige Omhu, Samlivet med Sødskende; see hen til
 Naturen, end ikke Fugleungen kan for tidlig undvære
 Moders Varme, selv om Du pleier den nok saa om-
 hyggeligt. Selv om vore Pensionater nutildags
 gjøre alt Muligt for at Hjemmets Afavn ikke skal
 mærkes, Intet kan dog erstatte dette naturlige Til-
 slugtssted, der er dobbelt nødvendigt for Qvinden,
 fordi det er den oprindelige Bugge for alle hendes
 blide og kjærlige Følelser. Ingen intellectuel Ud-
 dannelselse, ingen noksaa stor Værdom eller intet nok saa
 udviklet Talent kan hos et Fruentimmer erstatte Savnet
 af milde og varme Følelser; en ufølsom Qvinde,
 uden Sands for Hjemmets Glæder, er en Uting, et
 aandeligt Misfoster.

Jeg har endnu kun et Ord at sige om vore
 Pigeinstitutters Forhold til det Offentlige. Doro-
 thea Valentiner har tilfældigviis ganske Ret, naar
 hun siger, at Staten forholdsviis kun gjør Lidt for
 den qvindelige Underviisning, derimod har hun Uret
 — hvis hun ellers her taler om sit Fædreland; thi
 hun synes fordetmeste at henregne sig til det tydske

Rige, med hvilket hun ganske vist er aandbsbeslægtet — naar hun tilspøier, at der er opstaaet saamange private Skoler i de sidste 10 Aar, at man maatte ønske, at Staten vilde standse dette Uvæsen. Heri Kjøbenhavn er siden den befalede Examens Indførelse Pigeinstitutterne forholdsviis aftagne, og rundt om i Provindsstæderne har viist sig tydelige Tegn til Forbedringer i Skolevæsenet, og navnlig findes der overalt Instituter med et større Elefantalt end før, hvilket ikke tyder paa en større Concurrence. Hvad samme Skribentinde fort efter siger Pag. 22: „Meget ringe er de virkelig gode Skolers Tal; man finder dem dels ubekjendte i mindre Stæder (ja saa!), dels anerkjendte som gode Skoler i de større“, er en Notits af en saa overmaade jevn og overslødigt Sandhed, at det paafaldende erindrer om Sententserne i den gamle Abc: „Naar Elephanten sover, slaaer den til en Teg,“ o. s. v.

I Aaret 1845 udgav Directionen for Borger- og Almueskolevæsenet i Kjøbenhavn nogle Bestemmelser for dem, der ønskede at oprette Instituter der. De deri opstillede Fordringer vare yderst moderate, hvilket kan sees deraf, at i de siden den Tid forløbne Aar flere Damer have underkastet sig den deri anordnede Examen, end der heri Staden have kunnet finde An-

vendelse. Rigtignok har det tillige viist sig, at For-
 dringerne have været temmelig elastiske, idet man hos
 de forffjellige Candidater, der have bestaaet Examen,
 finder en høist forffjellig Kundskabsgrad, og hvad der
 efter min Mening er urigtigere, en høist forffjellig
 Dannelsesgrad, og dog have Alle ved Examen er-
 hvervet sig samme Nøttighed til at bestyre et Pige-
 institut af første Rang. Der gives en Erstatning for
 Mangelen af de fornødne Kundskaber, idet Institut-
 bestyrerinden kan antage gode Lærere; men for Man-
 gelen paa tilbørlig Dannelse gives der ingen, og det
 forekommer mig, at det maatte være en første og
 sidste Betingelse for Meddelelsen af en Bevilling som
 Institutbestyrerinde, at Bedkommende var virkelig en
 dannet Person. De til Examen forlangte Kundskaber
 ere for faae til at kunne skabe sand Dannelse, naar
 Examenscandidaten er af simpel Extraction, og altsaa
 ikke har havt Afgang til andre Dannelsesmidler, og
 disse Kundskaber alene bør altsaa ikke give Afgang
 til Bevilling, hvilket ogsaa i enkelte Tilfælde have
 været Directionens Mening, hvorimod den i andre
 har fraveget denne Anskuelse. En saadan Institut-
 bestyrerinde, der ved et maadeligt Kjendskab til det
 Forlangte slaaer sig igjennem til Examen, men mangler
 endogsaa det ydre Væsens Dannelse, er et farligt

Subject for den qvindelige Opdragelse; hun gaaer naturligviis i sin Kreds for at være et Eys; hun samler sig Elever, og leverer efterhaanden en heel Flok Duplicater af sig selv. Man misforstaae mig ikke, som om jeg meente, at der ikke i de simplere Classer kunde findes ægte, medfødt Dannelse; men den er som i de andre Classer sjelden. Det gaaer altsaa ganske vist tilbage med Anvendelsen af de 1845 givne Bestemmelser, og det er saameget mere Skade som de alt i deres korte Livstid have gjort det qvindelige Skolevæsen stor Nytte, idet flere ældre Skoler have vundet nyt Liv under virkelig dygtige og dannede Institutbestyrerinders Bestyrelse, og forhindret, at det giftige Ufrugt, de saakaldte Privatunderviisninger, have grebet videre om sig, end alt var skeet dengang. Forresten er Controllen med de ulovlige Skolehold for Pigeskolens Vedkommende langt slappere end for Drengeskolens, hvilket nærmest maa tilskrives Skolecommissionernes Ligegyldighed, ja, man har endogsaa det behagelige Syn, at de, der skulde kontrollere slige Ulovligheder, selv ere Meddeeltagere i dem. Rigtignok vilde Pigeskolens Virksomhed betydeligt kunne udvide sig i bedre Retning, hvis der fandtes en større Enighed og Energie hos de respective Bestyrerinder, saa at de i Forening søgte at hemme de mange

herstkende Misbrug af deres Stilling til Publicum; men det er desværre Fruentimmernes svage Side, at al Handlen i Enighed og efter een Plan er deres Natur imod; hver vil gaae efter sit eget Hoved, og at formaae dem til at enes om en Beslutning vilde være et ligesaa haabløst Foretagende som Keiser Carl den Femtes at faae sine Uhre til at gaae eens. Hvad der imidlertid vilde være særdeles gavnligt for Pige-skolerne, var at der paalagdes dem ligesom Drengeskolerne i et aarligt Program at gjøre offentlig Rede for deres Virksomhed, hvilket ogsaa vilde lette Controllen betydeligt.

Jeg kan igjen ikke slutte disse Linier med noget Bedre end med de Ord, hvormed jeg sluttede mit lille ovenfor omtalte Skrift i samme Anledning, Ord, der egentlig tilhører Hr. Professor Bock: „Det er ikke min Mening, at Nutidens Opdragelse bibringer den opvoxende Ungdom i det Hele taget formange Færdigheder eller Kundskaber, formegen Værdom. Tværtimod antager jeg, at hvert kommende Sædel, for ikke at sige næsten hvert Decennium, vil kræve stedse Mere af Almeendannelsen: jeg antager, at næste Aarhundrede vil kræve af enhver dannet Mand (Qvinde) Kundskaber, som det i vor Tid kun faldt i Enkeltes Lod at erhverve sig.“ Jeg vil tilføie, at

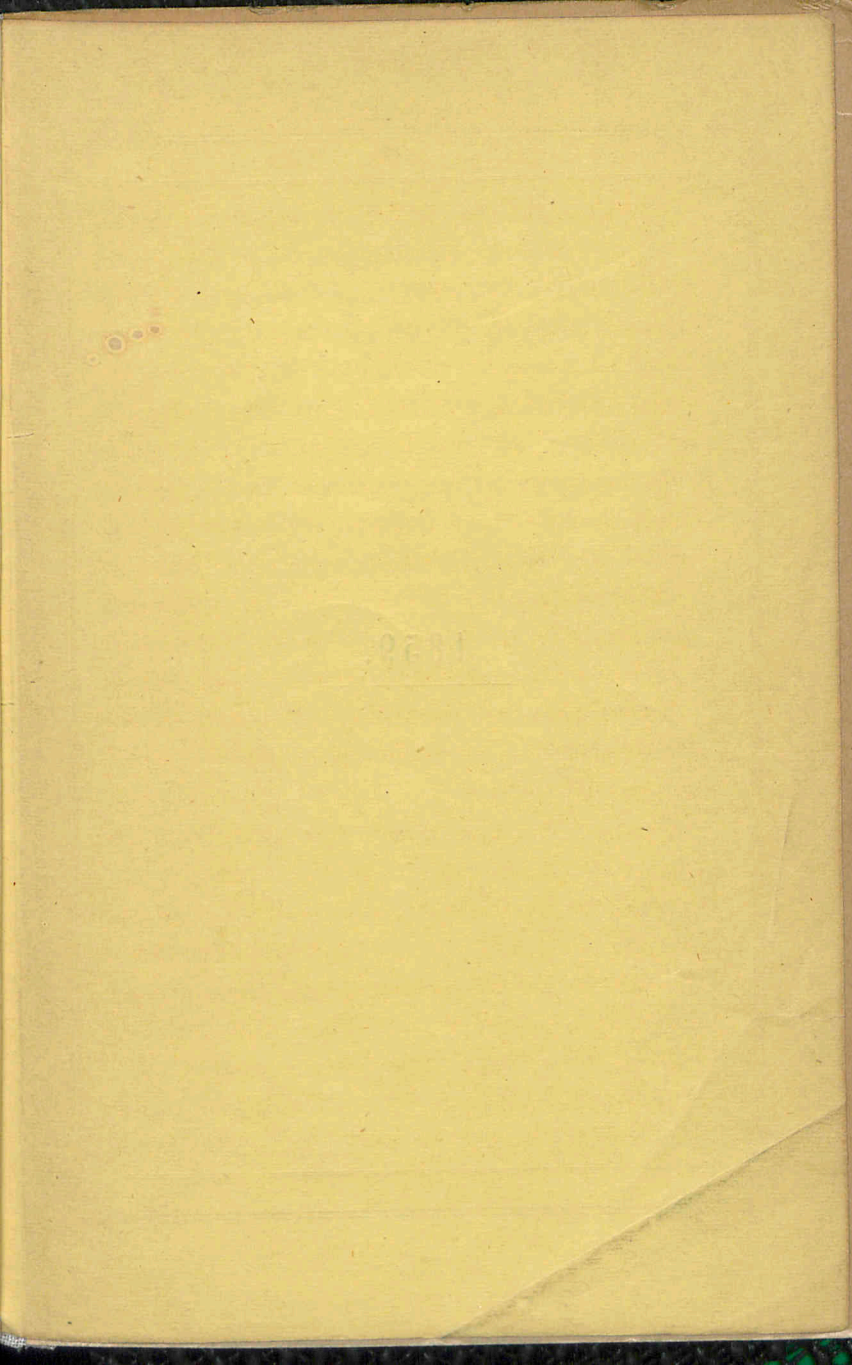

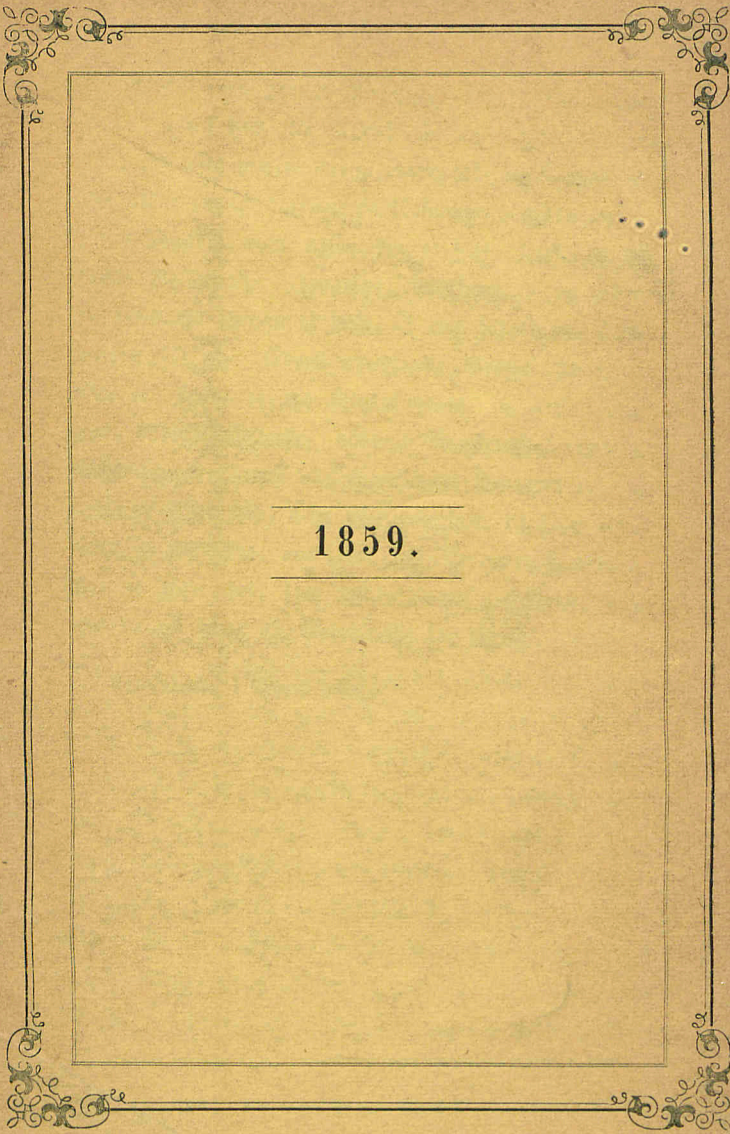
jeg ikke med Eiegeghdsighed har kunnet see en hæderlig Stand forhaane, hvis Arbeide er byrdefuldt og ofte lidet lønnende, og som jeg gjør mig en Ære af engang at have tilhørt. I England veed jeg vel, at en Lærerinde er en foragtet Person, der kun taales i Omgang; men det frie England havde den Ulykke at modtage sine frie Institutioner paa en Tid, da Folket endnu ikke havde Oplysning nok til fuldkomment at fatte, hvad der foregik med det, og der smuglede sig derfor adskillige barbariske Muurbrokker ind i den skjønne Bygning; jeg haaber, at vort Fædreland, der viser en saa oprigtig Stræben for at dets Oplysning kan staae lige med dets Nøttigheder, ikke vil nægte selv den beskedneste Arbeider, der virker med til dette Maal, den Ære, der tilkommer ham eller hende. Den Tid er ikke fjern, da der ikke vil gives noget andet Aristocratie end Intelligentsens. Men nu — „Skolejomfruen“, saaledes udtaler den simple Mand sig, og de, der ikke have Andet at prale af, end at deres Fader, Moder, Onkel eller en anden Gjenstand i deres Familie har et Nummer i Rangforordningen, gjentage denne Bencævnelse som en Forhaanelse. Den fornemste Mands Datter undseer sig ikke ved at ansøge Broderihandleren om Arbeide, og hun taaler mangan en Ydmygelse, undertiden ikke for at erhverve

sit Brød, men for at skaffe sig Flitter og Stads; men dog vil hun ikke betænke sig paa at see ned paa den, der ofte majsommeligt erhvervede sig Kundskaber, ikke alene for at fortjene sit Udkomme paa den hæderligste Maade, men ogsaa for at stifte Nytte og udbrede Belsignelse. Hvorfor, Medborgere og Medborgerinder! foragte I dem, I dog betroet det Dyrebareste, I eie, Eders opvoksende Børn? Mon det blot er, fordi de ere Fruentimmer, og altsaa have havt dobbelt Arbeide, dobbelt Banffelighed ved at bryde sig en Bane? Afslægger disse Fordomme, som nedsatte Eder selv, viser Retfærdighed, og giver Fortjenesten sin Værd, overlader det ikke til en kommende Tid at gjøre det, som nu vil være en Noes, men som da vil blive en Behreidelse for Eder.

Kjøbenhavn, i Marts 1859.

1859.

